

дуже добре, але на жаль деякі річи в занадто малім розмірі. В дальшій випуску автор наміряєть ся дати описи роскопок могильних.

М. Г.

Хр. Лопаревъ — Старое свидѣтельство о положеніи ризы Богородицы во Влахернахъ въ новомъ истолкованіи примѣнительно къ нашествію Русскихъ на Византию въ 860 году (Византійскій Временникъ 1895, IV с. 581—628).

В. Васильевскій — Авары, а не Русскіе, Θεοδορῷ, а не Георгіѣ. Замѣчанія на статью Х. М. Лопарева (Византійскій Временникъ 1896, I с. 83—95).

В Византійскім Временнику р. 1895 зістали ся нам до близшого обговорення дві статі, безпосередно для нас цікаві, одна названа висше статья д. Лопарьова, друга д. Димітріу про умови русько-византійські.

Д. Лопарьов в своїй розправі доводить, що анонімне слово про положення одіжі Богородиці у Влахернах, видруковане в XVII Комбефісом (Historia haeresis monothelitarum, II, 1648), звичайно прикладане до находу Аварів в 626 р. і для того надаване одному з Георгіїв VII в. (бо в рукописах надписуєть ся часом іменем Георгія), в дійсности належить до Георгія хартофілака, Фотиевого приятеля, і було висловлене з powodu нападу Руси на Византию 860 р. (ся дата тепер загально принята замість давнійшої 865—6), деь в р. 866—7, з поручення Фотія. Д. Лопарьов подає грецький текст тієї части слова, де воно говорить про напад і положення одіжі (поправляючи неоправности видання Комбефіса на основі рукописей), славянський переклад з рукописей XVI—XVII і свій російський, потім витягає натяки історичні з слова і комбінуючи їх з иньшими звітками про похід Руси 860 р., дає реконструкцію його історії.

Гадка про привалежність слова до походу 860 р. була висловлена ще арх. Філаретом в його історії церковних пісень, але не була принята в науці. Які б ні бідні були історичні вказівки слова, можна було б тішитись, що знайшлось одною памяткою більше про похід 860 р., але редактор Временника ак. Васілевскій виступив против теорії д. Лопарьова з дуже поважними аргументами в обороні давнійшого погляду, що слово належить дійсно VII, а не IX віку. Він вказує, що історія з одіжею Богородиці в слові представляєть ся цілком инакше ніж у Фотія, і що обставини, в яких опицилась церква Влахернська в слові, виразно вказують на часи до обведення її муром, що сталось доперва по нападі 626 р., нарешті, що з слова користала давнійша верзья хроніки Георгія

Амартола, уложена перед 860 р. Д. Васілевський відступає від давніх-ших поглядів в тім, що автором вважає Теодора Сінкела, на якого вказують деякі кодекси, і прикладає слово не до походу 626, а до попереднього аварського нападу в р. 619. По його доводах, розуміється, теорія приналежности слова до похода 860 р. мусить відпасти.

М. Грушевський.

А. Дмитрію — Къ вопросу о договорахъ русскихъ съ греками (Византійській Временникъ 1895, IV, с. 531—550).

Д. Дімітрію на основі практики при укладі дипломатичних актів византійських (представленій Нейманом що до Венеції в його розвідці в *Byzantinische Zeitschrift* 1892 і в дечім доповненій автором) пробує розв'язати питання про офіційний характер найдавніших умов русько-грецьких. Вивід його такий, що з трох умов, які ми маємо в літописи під рр. 907, 912, 945, лише з р. 944 ми маємо умову, що була уложена і затверджена відповідно вимогам дипломатичної практики, з р. 907 маємо лише запис устних пересправ, з р. 912 — проєкт умови, що одначе не була затверджена. Сей вивід автор опирає на отсі доводи — дипломатична практика була така: по укладі в Константинополі акту умови, при чім послі сторонньої держави складали на нім присягу, послі імператора їхали з імператорською грамотою (хрисовулом) до столиці сієї другої держави, де акт потверджався присягою її заступників, про се списувався протокол, і доперва тоді видавався хрисовул другій стороні. Сього потвердження нема ані в тексті умови з р. 911 ані в оповіданню літописи, і автор догадується, що смерть Олега перешкодила затвердженню, і умова не дійшла кінця.

На сей вивід тяжко пристати. Передовсім від оповідання літописи нема чого багато жадати, ані на нього покладатись; автор міряє літопись мірою сучасної офіційної хроніки, тим часом як X в. в початковій літописи представляє учену реконструкцію історії, зроблену вік пізвійше; коли літопись оповідає про потвердження умови 945, то, певне, лише для того, що найшов в самім тексті протокол сього потвердження і переповів його своїми словами, а для умови 911 р. не найшов.

І умова 911 р. і 944 р. що до своєї редакції представляють акти цілком однородні, се виходить у самого автора: обидві представляють собою руський переклад односторонніх зобов'язань Руси, присланий для затвердження до Києва, при обох отже мусіла бути і формула затвердження (ратифікації), предложена Греками руському князю; коли вона